

Освіта і суспільство

2022'12(57)

Виходить за підтримки
Національної академії
педагогічних наук України

Всеукраїнська газета.
Інформаційне,
науково-популярне,
публіцистичне видання

Засновано у 2018 році

№ 12 (57), грудень 2022

Новини

Знакове засідання Ради президентів академій наук України

С. 2

Григорій Сковорода–300

Як «руській мір» ловив, та не спіймав Григорія Сковороду

С. 5

Аналітика

Соціальні й демографічні наслідки російської агресії проти України

С. 9

Взірець

Прийняття, участь, соціальна підтримка

С. 10-11

З Різдвом Христовим!

Вітання Президента України Володимира Зеленського християнам західного обряду 24 грудня 2022 року

Дорогий народе!

Цими днями мільйони людей в Україні та світі відзначають Різдво Христове. Поява на світ Сина Божого дарувала людям надію на спасіння, віру в перемогу добра й милосердя.

На жаль, цьогоріч для нас усі свята мають гіркий присмак. І традиційний дух Різдва ми можемо відчувати інакше. Не такою смачною й теплою може бути вечір за сімейним столом. Біля нього можуть бути порожні стільці. І не такими яскравими можуть бути наші оселі та вулиці. І не так гучно й натхненно можуть лунати різдвяні дзвоники – через сирени повітряної тривоги, або – ще гірше – постріли й вибухи. І все це разом може нести велику загрозу. Це – зневіра. У вищих силах та їхній могутності, у добрі та справедливості на світі. Втрата надії. Втрата любові. Втрата себе... Та хіба не цього у своїй суті хочуть зло й

темрява, які постали проти нас?

Ми протидіємо їм понад 300 днів і вісім років. І хіба ми дозволимо їм досягти бажаного?

У цій битві в нас є ще одна потужна й дієва зброя. Молот і меч нашого духу й свідомості. Мудрість Божа. Відвага й хоробрість. Чесноти, які схиляють нас робити добру справу й долати зло.

Головний акт мужності – витримка й доведення свого діла до кінця попри все. Наш шлях освітлює правда. Ми знаємо її. Ми захищаємо її. Наша правда – це боротьба за волю. Свобода має високу ціну. Але рабство – іще вищу.

Нам освітлюють шлях віра й терпіння. Терпіння та віра. Це сили-близнюки. Як було сказано, «хто володіє собою, кращий за завойовника міста». Терпіти – не означає змиритися з обставинами. Терпіння стежить, щоб

ми не пустили жодного сумніву чи страху у свою свідомість. Це віра у свої сили.

Ми віримо, що сльози зміняться радістю, за відчаєм прийде надія, а смерть буде переможена життям.

Дорогий український народе!

Сьогоднішній день та всі прийдешні зимові свята ми зустрічаємо в непростих обставинах. Хтось побачить сьогодні першу зірку в небі над Бахмутом, Рубіжним, Кремінною. Вздовж тисяч кілометрів лінії фронту. Хтось – на трасі, в дорозі від українсько-польського кордону на Херсонщину чи Закарпаття. Хтось побачить її крізь діри понівеченого кулями даху власної оселі. Хтось зустріне свято в чужих домівках, але не в чужих людей – українців, що дали прихисток українцям. На Закарпатті, Буковині, на Львівщині, Франківщині та в багатьох інших регіонах. Хтось почує «Щедрик» іншою мовою – у Варшаві, Берліні, Лондоні, Нью-Йорку, Торонто та в багатьох інших містах і країнах. А хтось зустріне це Різдво у неволі, але хай пам'ятає, що ми йдемо й по цих наших людей, ми повернемо свободу всім українцям і українкам.

Хоч би де ми були, ми будемо сьогодні разом. І разом подивимось у вечірнє небо. І разом згадаємо ранок 24 лютого. Згадаємо, скільки пройшли. Згадаємо «Азовсталь», Ірпінь, Бучу, Краматорськ, Зміїний, Чорнобаївку, Ізюм, Херсон. Ми загадаємо бажання. Одне на всіх. І відчемо радість. Одну на всіх. І зрозуміємо істину. Одну на всіх. Про те, що жодні дрони-камікадзе не здатні загасити різдвяну зорю. Ми побачимо її сяйво навіть під землею, в бомбосховищі. Ми наповнимо теплом і світлом наші серця. Їх не здатні поранити жодні «Кинджали». Вони зламаються об наш сталевий дух. І наша боротьба триватиме без упину. Її не загрожують планові чи аварійні відключення. І ми ніколи не відчемо дефіциту хоробрості й незламності.

Ми будемо відзначати свої свята! Як завжди. Ми будемо усміхатись і радіти. Як завжди. Відмінність одна: ми не будемо чекати дива, адже творимо його самі.

Христос народився! Славимо його!

«Нашу ідентичність треба підтримувати»

2 грудня під час робочої поїздки у Київську область Президент України Володимир Зеленський узяв участь у культурно-мистецькому форумі «Сковорода-300», присвяченому 300-й річниці від дня народження відомого українського філософа, поета й педагога.

Спілкуючись зі студентами та викладачами Університету Григорія Сковороди в Переяславі, до яких у форматі відеозв'язку долучилися студенти й викладачі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди та Національного університету «Києво-Могилянська академія», Глава держави подякував студентам і викладачам за таку саму стійкість у цей непростий час, яка була у Григорія Сковороди.

Глава держави висловив переконання, що всіх присутніх об'єднує як визначна дата – 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди, так і любов до України й велика повага до історії нашої держави.

Президент наголосив, що Університет Григорія Сковороди є справжнім центром життя у Переяславі. Заклад працював навіть під час складної ситуації на Київщині після

початку повномасштабного вторгнення Росії та з перших днів агресії надавав допомогу внутрішньо переміщеним особам.

Відповідаючи на запитання студентів, Володимир Зеленський акцентував, що для України важливо захищати й не віддавати своє, за що, зокрема, й відбувається війна з Росією. «За державу, за землю, за сім'ю, за

життя. І за право на життя, за свободу, за право вибору. Жити, не заважаючи іншим, але й захищаючи своє життя», – зазначив він.

Продовження на с. 6

Підготував
Юрій ШЕРЕМЕТА, «ОіС»,
за матеріалами president.gov.ua

Знакове засідання Ради президентів академій наук України

27 грудня у приміщенні Президії НАН України відбулося засідання Ради президентів академій наук України.

У засіданні взяли участь президент НАН України **Анатолій Загородній**, віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України **Вячеслав Богданов**, віцепрезидент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України **Сергій Пирожков**, президент НАПН України **Василь Кремень**, віцепрезидент НАМН України **Ігор Лурін**, віцепрезидент НААН України **Юрій Лупенко**, в. о. президента НАПрН України **Володимир Журавель**, президент НАМ України **Віктор Сидоренко**.

На засіданні йшлося про більш тісну співпрацю вчених НАН України і галузевих академій наук, перспективи здійснення міжгалузевих досліджень. Прикладом для наслідування є Програма спільної діяльності НАН України і НАПН України на 2020-2022 роки. Свого часу Програма, що тривала три роки, була підписана президентом НАН України **Борисом Патонем** і президентом НАПН України **Василем Кременем**. За цією Програмою було проведено численні науково-практичні заходи, окреслено науково-дослідні роботи й здійснено навчальні видання, тривала популяризація науки тощо.

За підсумками обговорення учасники засідання схвалили результати виконання програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2020-2022 рр., а також ухвалили рішення Ради президентів академій наук України «Про програми спільної діяльності НАН України та національних галузевих

академій наук на 2023-2025 рр.».

За словами Президента НАН України, академіка **Анатолія Загороднього**, головним складником таких програм має бути спільне виконання міждисциплінарних наукових досліджень і науково-технічних розробок. «На жаль, нині ми не маємо змоги передбачити окреме цільове фінансування таких заходів, – зауважив **Анатолій Загородній**. – Але за потреби наші науковці можуть здійснювати таку взаємодію в межах відомчого фінансування різних академій наук. Є також можливість спільної реалізації інноваційних розробок за кошти сторонніх замовників, виконання досліджень за рахунок отриманих грантів. Наші установи використовували ці способи фінансового забезпечення співпраці й раніше, але формування спільних програм сприятиме інтенсифікації роботи в цьому напрямі».

В обговоренні виступили також представники національних галузевих академій наук України. Проекти програм спільної діяльності, про які вони розповіли, передбачають, серед іншого, заходи, потрібні в умовах воєнного стану, для зменшення негативних наслідків військових дій та післявоєнного відновлення країни.

За підсумками обговорення учасники засідання схвалили проекти Програм спільної діяльності Національної академії наук України і кожної з галузевих академій на 2023-2025 рр.

Далі було обговорено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності» (реєстр. № 7633 від 04.08.2022). З цього питання учасників засідання поінформував академік НАН України **Сергій**

Пирожков, який докладно проаналізував зміст зазначеного документа.

Метою законопроекту є розроблення механізмів захисту освітньої і наукової сфер в Україні від пропаганди й поширення шовіністичної загарбницької геополітичної доктрини «русского міра» через наукові дослідження, академічні тексти і джерела інформації у цих сферах. Водночас, попри відповідність законопроекту сучасним суспільно-політичним реаліям, зумовленим російською агресією проти України, його зміст викликає велике занепокоєння. Адже йдеться про огульну заборону використання в освіті й науці російськомовних джерел інформації, зокрема й тих, що ніяк не стосуються імперської пропаганди «русского міра». Фактично запроваджується заборона на цитування величезного масиву російськомовних наукових джерел та їхніх авторів, починаючи від деяких творів **Тараса Шевченка**, **Івана Франка** і щоденників **Григорія Сковороди** й до сотень (коли не тисяч) засадничих публікацій у галузях природничих і суспільних наук, що мають визнання у світі науковий пріоритет і обов'язково цитуються західними дослідниками з міркувань академічної доброчесності.

За підсумками розгляду цього питання Рада президентів академій наук України вирішила звернутися з листом до Голови Верховної Ради України **Руслана Стефанчука** з проханням щодо суттєвого доопрацювання згаданого законопроекту.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
за матеріалами пресслужби НАН України
Фото **Сніжани МАЗУРЕНКО**

Симпозіум на честь 300-річчя Г. Сковороди в Німеччині

10-11 грудня у м. Бірнбах, Німеччина відбувся міжнародний симпозіум на честь 300-річчя славетного українського філософа і письменника **Григорія Сковороди**. Захід організував Фонд розвитку герменевтичних і гностичних ідей STIFTUNG ROSENKREUZ (Фонд Розенкрейц).

Участь у форумі взяли українські науковці – завідувач кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені **В.Г. Короленка** **Ольга Ніколенко** і аспірантка Львівського національного університету імені **Івана Франка** **Катерина Ніколенко**.

Симпозіум відбувся в конференційному центрі Christianopolis. У ньому зібралися представники наукової й культурної громадськості Німеччини, Нідерландів, України, щоб вшанувати пам'ять видатного мислителя.

Професорка **Ольга Ніколенко** сердечно

подякувала від українського народу керівникам фонду Petra und Eckart Erxleben, члену правління фонду **Rolf Mahr** за глибоке вивчення й популяризацію спадщини **Григорія Сковороди**, а також за підтримку України у надскладний час.

Організаторам і учасникам симпозіуму передано пам'ятні сувеніри з малої батьківщини письменника (с. Чорнухи Полтавської області) і особливий подарунок – gobelen, створений у Решетилівській майстерні художніх промислів «Соломія» за малюнком художника **Сергія Ярошенка**, лауреата Полтавської обласної премії імені **Панаса Мирного**, міжнародної премії «Культурна дипломатія».

Під час засідання **Ольга Ніколенко** представила доповідь «Вплив ідей **Григорія Сковороди** на наш час», у якій висвітлила провідні теми й проблеми збірки **Г.С. Сковороди** «Сад Божественних пісень» у контексті традицій

української культури та в проекції на сучасний стан в Україні.

Аспірантка Львівського національного університету імені **Івана Франка** **Катерина Ніколенко** виголосила доповідь «**Григорій Сковорода** та його ідеї щодо виховання людства», у якій розкрила виховний потенціал циклу «**Байки харківські**», що суголосний гуманістичним ідеям світової педагогіки.

Наукові діалоги тривали й під час ознайомлення з культурними пам'ятками Німеччини.

Доктор **Ротраут Рейнхардт** (Rotraut Reinhardt) і керівник фонду **Петра Ерксleben** (Petra Erxleben) представили українським гостям місця, пов'язані з діяльністю **Й.В. Гете**, **Ф. Шиллера**, **Л. Кранха** у **Веймарі**, гуртка німецьких романтиків у **Йені**, середньовічної культури у **Кельні**.

Полтавський національний педагогічний університет імені **В.Г. Короленка** висловлює глибоку повагу і щире вдячність Фонду розвитку герменевтичних і гностичних ідей STIFTUNG

ROSENKREUZ, а також персонально кожному з організаторів за увагу до спадщини **Г.С. Сковороди** та за підтримку України, сподіваючись на подальше продовження співпраці в міжнародному науково-культурному просторі.

Оксана ЗЕЛІК,
керівник пресслужби
Полтавський НПУ
імені **В.Г. Короленка**

Норвезько-український науковий семінар з історії освіти

13 грудня відбувся норвезько-український науковий семінар з історії освіти (у форматі онлайн-зустрічі на платформі Zoom). Проведення семінару ініціювала **Бріт Марі Говланд** (Brit Marie Novland), професорка VID Specialized University (Осло, Норвегія), запросивши до участі українських науковців – істориків освіти, вчених НАПН України **Ларису Березівську** і **Олександра Міхна**.

На семінарі виступила директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені **В.О. Сухомлинського** НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України **Лариса Березівська**. У відеопрезентації «Historical and Educational Research in Ukraine in the Conditions of the War: Realities, Challenges, Changes» / «Дослідження з історії освіти в Україні в умовах війни: реалії, виклики, зміни» представила діяльність наукової бібліотеки та окреслила зсуви у

наукових дослідженнях, зумовлені необхідністю підтримання національної єдності, формування громадянської позиції тощо.

Олександр Міхно, директор Педагогічного музею України, доктор педагогічних наук, ознайомив учасників семінару з презентацією «Implementation of the Mission of the

Pedagogical Museum of Ukraine under Martiallaw» / «Реалізація місії Педагогічного музею України в умовах воєнного стану», у якій наголосив на особливостях діяльності під час повномасштабної війни рф в Україні.

У процесі наукової дискусії норвезькі вчені цікавилися такими питаннями: тлумачення українськими вченими поняття «педагогічна спадщина»; як в Україні заохочуються наукові дослідження з історії освіти; як у нашій державі вирішують питання академічної свободи; чи є зміни в навчальних програмах українських шкіл через російську агресію та ін.

Норвезькі науковці виявили великий інтерес до України, до розвитку історії української освіти.

Довідково:

VID Specialized University / Спеціалізований університет VID є акредитованим приватним закладом вищої освіти. Університет проводить освіту та дослідження в галузі охорони здоров'я, соціальних і освітніх наук, управління і теології; пропонує близько 50 навчальних програм на рівнях бакалавра, магістра та доктора філософії. Мета VID – розвиватися як національний заклад через регіональну співпрацю. Університет має кампуси в Осло, Бергені, Ставангері, Санднесі та Тромсе.

Сніжана ТАРНАВСЬКА,
учений секретар
ДНПБ України
ім. **В.О. Сухомлинського**,
кандидат історичних наук

Інноваційний кампус Харківського політехнічного отримав «Оскар» у галузі освіти

Унікальну програму з підготовки IT-фахівців Innovation Campus Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» нагороджено світовим «сріблом» у сфері освіти. Вона посіла друге місце серед найкращих проектів Європи міжнародного конкурсу «QS-Wharton Reimagine Education Awards 2022». Загалом у ньому взяли участь понад 1200 робіт від компаній, інститутів та інших організацій із 70 країн світу. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» став єдиним закладом вищої освіти України, який був представлений на конкурсі.

У 2022 році міжнародний конкурс «QS-Wharton Reimagine Education Awards» проходив у 18 основних категоріях (штучний інтелект,

віртуальна та доповнена реальність, освітні програми, працездатність та інші). Конкурс тривав вісім місяців. Протягом цього часу понад 300 міжнародних суддів-експертів, які працюють у сфері освіти та інших галузях, оцінювали проекти учасників.

Ідеї, що відображали інноваційність, ефективність та унікальність, було відібрано у шорт-лист премії.

У грудні підбили підсумки конкурсу за напрямом найкращих освітніх інноваційних підходів у світі, внаслідок чого програма Innovation Campus НТУ «ХПІ» посіла друге місце серед усіх проектів Європи. Переможців оголосили на щорічній конференції Reimagine Education Conference перед аудиторією із 4500 лідерів вищої освіти та представників бізнесу.

Довідково:

Innovation Campus – інноваційна освітня програма, розроблена командою українських IT-фахівців у співпраці з НТУ «ХПІ». Концепція програми – перехід від декларативної схеми навчання, основою якої є здобуття знань, до проектної схеми, яка

спрямована на набуття практичних навичок створення продуктів і систем. Це принципово нова система навчання, яка забезпечує бакалаврську підготовку високого міжнародного рівня. Програма розрахована на чотири роки. Від університету проект реалізує кафедра програмної інженерії та інформаційних технологій управління Навчально-наукового інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій НТУ «ХПІ».

QS-Wharton Reimagine Education Awards – найбільша у світі програма нагородження сучасних педагогічних досягнень, на кшталт премії «Оскар» у галузі освіти. Переможними визначають інноваційні підходи, що сприяють поліпшенню результатів навчання студентів та можливостей їхнього працевлаштування. Переможець отримує фінансування.

Мотиваційне слово президента НАПН України Василя Кременя з нагоди 300-річчя Григорія Сковороди

3 грудня 2022 року українці відзначили 300-річчя з дня народження Григорія Сковороди.

Увага до цієї дати вилася в знакові події в суспільстві у яких взяли участь Президент України Володимир Зеленський, інші представники влади в центрі і на місцях. Але визначною була активна участь пересічних громадян України – конференції, круглі столи, пости у соціальних мережах і багато іншого. Дійсно, подія набула загальнонаціонального характеру.

Що склало основу такої уваги до українського генія? Безумовно, цікавими є життя і творча спадщина Григорія Сковороди. Але не тільки.

Українці, як ніколи раніше, відчували потребу у зміцненні національної самоідентичності, у самопізнанні і самоствердженні як нація. Ця потреба зрела еволюційно, але війна не просто прискорила її, а зробила безальтернативною. І тут творча спадщина великого філософа і педагога може скласти каркас дійсно української національної ідеї.

У центрі уваги Сковороди була людина. Її щастя філософ зокрема вбачав у «сродній праці», тобто в тому, щоб людина відбулася у відповідності зі своїми здібностями. Це можна назвати людиноцентризмом, що передбачає самопізнання і саморозвиток дитини за допомогою педагогів і батьків під час навчання і самореалізацію в дорослому віці завдяки улюбленій праці. Або його ідея свободи, як необхідна умова щастя народу і окремої людини. І, безумовно, його «філософія серця», що найбільш вдало відображає сутність української душі і української нації.

Важливо не зупинитись на відзначенні ювілею великого українця, натомість активно і конструктивно працювати над творенням духовного світу сучасного українства. Історична потреба в цьому є, як і можливість для її здійснення! Успіху нам усім!

Україна-Польща: форум з економічної та соціальної історії

2 грудня у змішаному форматі відбувся III Українсько-польський форум економічної та соціальної історії. Організатори заходу – Варшавська школа економіки (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie) і Львівський національний університет імені Івана Франка. Тема щорічного форуму – «Післявоєнна відбудова економіки. Історичний досвід – висновки для України».

Під час урочистого відкриття форуму його учасників привітали проректор з навчальної роботи та студентських справ Варшавської школи економіки, керівник Інституту міжнародних досліджень, професор **Кишиштоф Козловський** (Krzysztof Kozłowski) і декан коледжу економіки та соціальних наук Варшавської школи економіки, професор **Пьотр Блендовський** (Piotr Błędowski). У своїх виступах вони наголосили на важливості й актуальності тематики щорічного форуму, зважаючи на ситуацію в Україні.

Від імені ректорату Львівського національного університету імені Івана Франка колеги привітав проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань і розвитку, професор **Володимир Качмар**. Він наголосив, що це вже третій українсько-польський форум, отже існує

певна налагоджена співпраця між нашими закладами освіти. «На жаль, для України тематика щорічного форуму має негативний відтінок, адже ми перебуваємо у стані повномасштабної війни: з 24 лютого російський солдат ступив на територію України і до цього часу багатотисячні війська плундрують нашу державу, знущаються над нашими людьми. Війна провокує величезні економічні втрати, значну міграцію нашого населення. Відтак, ті економічні чинники, які ми розглядали на попередніх конференціях, сьогодні виглядають дещо по-іншому», – зазначив Володимир Качмар. Проректор також подякував польським колегам від імені колективу Львівського університету за надзвичайну велику підтримку, яку Польща надає українському народові в цей складний час, додавши, що «нині українці зрозуміли, хто є нашими найближчими сусідами і найкращими друзями».

Слова вітання учасникам форуму адресував також в.о. декана історичного факультету, професор **Руслан Сіромський**, який розповів про дослідження з економічної історії у Львівському університеті, а також провів паралелі між розвитком економіки та перебігом війни.

«Колись австрійський та

американський економіст Йозеф Шумпетер поставив питання – навіщо вивчати економічну історію, історію економічної думки? Власне у його працях ми можемо знайти відповідь на це питання, адже що більше ми вивчаємо історію, то більше ми починаємо розуміти економіку. І справді, XX – початок XXI сторіччя дали нам декількох нобелівських лауреатів з галузі економіки, які досліджували економічну історію, використовували методологію історії для того, щоб зрозуміти економічні процеси, які відбуваються в світі. Зараз для України, зокрема й для нас – дослідників – економіка має величезне значення. Так, на фронті, безумовно, головну роль відіграє армія, але війну виграє економіка. Що потужнішою є економіка, то більше шансів ми маємо якнайшвидше перемогти», – наголосив Руслан Сіромський.

Робота форуму продовжилася у п'яти сесіях відповідно до двох тематичних блоків. Зокрема, у першому

блоці в історичній ретроспективі науковці розглянули вплив результатів воєн на економіку, міжнародні відносини й суспільство. Натомість у другому блоці учасники зосередили увагу на використанні історичного досвіду у питанні повоєнної відбудови економіки України. Додамо, що у засіданнях форуму взяли участь вчені Львівського національного університету імені Івана Франка, Варшавської школи економіки, Варшавського університету, Вроцлавського університету, Лодзького університету, Економічного університету у Вроцлаві, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Загалом упродовж наукового зібрання було виголошено 17 наукових доповідей.

**Юлія ГРИЩЕНКО,
фото Олег ВІВЧАРІК,
пресцентр ЛНУ
імені Івана Франка**

Благодійна виставка-ярмарок наукової установи

17-18 грудня в Національному ботанічному саду (НБС) імені М.М. Гришка НАН України тривала виставка-ярмарок «Зимовий вернісаж у Ботанічному саду на Святого Миколая», яку відвідало чимало киян і гостей столиці. Заходи організував НБС, а координував їх заступник директора доктор сільськогосподарських наук, професор **Джамал Рахметов**.

На виставці презентувалися екзотичні рослини – тропічні (бегонії, банани, ананаси, фікуси різних видів, орхідеї, бромелієві тощо), хвойні, квітничково-декоративні, овочеві, лікарські, пряно-ароматичні,

ефіроносні, технічні, медоносні, енергетичні, сидеральні, а також інші наукові розробки НБС імені М.М. Гришка НАН України.

Відвідувачі мали нагоду скуштувати оригінальну продукцію з різних видів нових і нетрадиційних плодів культур (кизилу, айви, хеномелеса й інших – загалом понад 30 найменувань), прямих, ефіроносних і лікарських трав (фіточаї, приправи, напої тощо).

Фахівці Саду консультували гостей щодо вирощування, догляду й використання екзотичних рослин. Відбулися також екскурсії до «Великої купольної оранжереї» та

Коніферетуму Саду. Особливу зацікавленість відвідувачів викликали майстер-класи «Сукуленти та кактуси на вашому підвіконні» (навчання особливостей догляду й формування композиції із сукулентних рослин), «Виготовлення ароматичних оберегів та прямих приправ», «Створення різдвяних прикрас».

На виставці експонувалося понад 50 картин сучасного українського художника **Любомира Мартинюка**, на яких зображено мальовничі зимові ландшафти Київського академічного ботанічного саду.

Понад 60 тис. грн., що їх заробили

під час виставки-ярмарку співробітники НБС імені М.М. Гришка НАН України, вже перераховано на допомогу Збройним Силам України – 3-й окремій танковій Залізній бригаді та 10-й окремій танковій бригаді. На решту коштів Сад придбає пелети для опалення оранжерейного комплексу.

**Ніна СМОЛЯНЕЦЬ,
учений секретар
НБС імені М.М. Гришка
НАН України,
кандидат біологічних наук**

І залунає дитячий сміх

Приймати близько до серця радощі та прикроці Вітчизни здатний лише той, хто не може пройти байдуже повз радості та неприємності окремої людини.

В.О. Сухомлинський

Війна!.. Страх!.. Стрес!.. Понівічене дитинство!.. Це – сьогодні наших дітлахів. На жаль, в цей важкий період для нашої країни вони не мають можливості не лише навчатися, а й просто жити. Навіть, якщо твоє місто чи село вже звільнили від окупантів, ніхто не знає, коли і куди прилетить ракета чи снаряд від ворога – «іхне визволення» чи нагадування про себе.

Але життя бере своє. І діти вже бігають один до одного в гості, частенько навідуються в будівлю школи, де в одному з класів, що чудом вистояв і майже не має пошкоджень, силами соціального педагога та технічних працівників створено умови більш-менш схожі на ті, що були в довоєнний час. Саме тут вже чути щибетання дітей, їхній сміх. Так, у спілкуванні з друзями, однолітками вони «лікують свої душі» (на підсвідомості).

Відволікає увагу дітей від реальних наслідків бойового сьогодні й виконання домашніх завдань з різних предметів, що передають вчителі-предметники до шкільного ОПЦ – освітньо-педагогічного центру. До речі, соціальний педагог та технічний персонал на деокупованій території працюють щодня не

залежно від бойової ситуації в населеному пункті. Соціальний педагог щодня має надати консультацію понад десяти учням, які теж мають особисто завітати до шкільної будівлі. Зазначимо, що завдання з предметів розміщено й на кожному шкільному сайті. Але Інтернет у визволених місцях ще відсутній, як частогусто і звичайний телефонний зв'язок. На жаль, немає в учнів і нових зошитів для виконання письмових робіт, звичайного приладдя. Для людей, що живуть далеко від деокупованих місць, така ситуація, можливо, незрозуміла, тому що всі звикли, що в магазинах можна придбати все необхідне для школи. Та де ж ті магазини у прифронтовій зоні!?

Тому саме для вирішення проблеми з канцелярією для учнів шкіл Лиманської ТГ, я звернулася до волонтерів громадської організації «Рідний край». Вони, об'єднавшись з благодійним фондом «Восток-СОС», підготували та привезли діткам Лиманщини не лише канцелярію, а й цукерки, фрукти. Сім'ям, де є маленькі дітки до трьох років, подарували м'які іграшки, бебі-боксы з памперсами, сунітками та пюрешками. А крім того усі мешканці отримали 20-кілограмовий харчовий

набір. Вклали часточку своєї душі в благородну справу надання допомоги сім'ям з дітьми та медикам міста Лиман Донецької області й інші друзі-волонтери: Капелани Церкви «Хвала та поклоніння», *Інна Сергієнко* та *Світлана Доброханська*. Докладали зусилля задля позитивного вирішення цього питання ще багато осіб, які, як-то кажуть, залишилися поза

кадром: водії, вантажники, пакувальники й інші.

В соцмережах батьки писали так:
«Велика подяка волонтерам та небайдужим українцям за святкові гостинці для наших лиманських дітей та нас, їхніх батьків. Ваша допомога неоціненна!»

«Дякуємо Вам за своєчасну та таку необхідну нам допомогу!»

«Шановні волонтери! З Новим роком! Щиро дякуємо Вам! Ви допомогли нам відчутти Новорічний смак за святковим столом!»

Єдність, небайдужість, людяність, чуйність – ось що об'єднує волонтерів. Низький уклін кожному, хто, витрачаючи вільну хвилину, рятує, допомагає, підтримує! Особлива подяка за усміхнені очі наших дітей!

Ми всі з нетерпінням чекаємо перемоги, коли країною в усіх регіонах знов залунає дитячий сміх і на повний голос зазвучать улюблені з дитинства пісні.

Олена ВОЙТЕНКО,

вчитель початкових класів

Ямпільського навчально-виховного

комплексу «ЗОШ І-ІІІ ступенів – ДНЗ»

Лиманської міської ради

Донецької області

Справжній зміст нашого існування

...Н а переході тисячоліть ми боялися кінця світу та переходу в інший вимір. І метушливо скуповували свічки, їжу та туалетний папір. Але ці страхи вилікував час Революцій та нових планів та обривів. За ним прийшла черга медичних масочок і бахил – та ці побоювання перекреслили військові зведення, гнів від дій окупантів, біль від втрат, турботи про переселенців і про джерела світла і тепла, а також гордість за тих, хто працює всупереч обставинам – заради нас усіх (почнемо з енергетиків, так?).

Триває прискорений війною переворот у свідомості – точніше, усвідомлення себе у цьому світі та своєї причетності до держави-нації.

Україна обов'язково перейде у всіх сферах життя на рідну мову, яку нині все ще називають державною. Ми будемо економніше ставитися до енергоносіїв і щедріше – до тих, хто поруч. Ми завершимо особистий процес визначення у своєму сприйнятті себе – в історії, світі та суспільстві. І без епатажу житимемо з гордістю тим, що ми – громадяни України. Ми вже добре розуміємо, хто нам друг, а хто

ворог. І тут варіантів немає, так?

Головна трагедія цього часу, що випав на нашу долю, – у тому, що за все це ми платимо найвищу ціну – життям наших Героїв.

Важкі часи... Але вони наповнили справжнім змістом давно відому аксіому «все, що не вбиває, робить нас сильнішими».

Розуміючи, хто ми є, і куди прямуємо, ми сильнішаємо. І еднемося.

Ми линемо до перемоги.

Вона вже скоро!

Ірина КОРОЛЬКОВА,
журналіст,
м. Ізмаїл, Одеська обл.

«Какая разница?»

З 2014 року ми з радістю беремо в свою команду перелесенців з Донбасу.

От і вчора. Я проводив співбесіду з дівчиною з Маріуполя. Прекрасне резюме. 10 років роботи на одному місці і з підтвердженням потрібного нам фаху.

- Коли ви приїхали в Київ?
- Два місяця назад.
- А до того півроку були в Маріуполі?
- Нет, в России.
- Скільки часу ви провели в Росії?
- Ну, до сентября. Сын не поступил в школу в Ростове, и мы уехали.
- А якби поступив?
- Ну, конечно же, остались бы там жить.
- На цьому етапі співбесіду можна було б закінчити, але мені здавалося, що я її не правильно зрозумів.
- Тобто, після всього, що сталося з Маріуполем і Україною, ви були готові залишитися жити в Росії?
- А какая вам разница!? Если я вам

подхожу по профессиональным навыкам, какая вам разница, кого я поддерживаю и где я готова жить?

- Для нас є різниця.
- Я уже столько пережила. У меня отняли мой дом.
- А хто відняв? Хто в цьому винен?
- Война виновата.
- Але у цієї війни є агресор. Назвіть, будь ласка, країну, яка винна в усьому, що з вами сталося.
- Зачем вы меня втягиваете в свою политику! Вы же ищете сотрудника, вот и скажите, подхожу я вам как работник или нет?
- Чесно. На десятому місяці війни, після всього того горя, яке Росія вже принесла моїй країні, чути такі слова в столиці України – якийсь сюр.
- Ні, не підходите.
- Скажите, почему? Только потому, что я готова жить в России?
- Ви, мабуть, прекрасний фахівець, але час,

Рік, що змінив життя кожного назавжди

Рік, що минає, змінив життя кожного українця назавжди, наповнивши його тривогою і болем, боротьбою з ворогом і виживанням у надскладних умовах...

Але водночас 2022 рік надав нашому життю особливого змісту, рішучості і згуртованості, став роком єднання нашого суспільства, людської щирої взаємопідтримки та незламності українського народу.

Нехай 2023 рік принесе в нашу країну переможний мир! Стане роком омріяних досягнень та втілених сподівань. Прийдешній рік хай буде світлим, щасливим та мирним!

Щиро дякую нашим захисникам, що можу зустрічати прийдешній рік удома, у рідному українському Херсоні!

Ірина ЖОРОВА,
доктор педагогічних наук, професор,
м. Херсон

Щиро вітаю всіх вас з Новим роком!

Дорогі друзі, шановні колеги, освітяни! Рік минулий приніс на нашу рідну землю багато горя, страждань і розпачу.

Тією чи іншою мірою це торкнулося кожного з вас. Ви пережили цей, дай Бог, найгірший і найтяжчий рік, здолали всі його негаразди і стали ще міцнішими й загартованішими.

Він не зміг знищити вашу віру, вбити ваше кохання, похитнути ваші устремління до всього доброго і світлого.

Кожен відчув силу справедливості і правди, зрозумів свою потрібність для інших і причетність до всього, що відбувається, врешті, переоцінив справжні цінності життя.

Тож, нехай рік прийдешній принесе в кожному оселю таку очікувану перемогу, мир і злагоду!

Козацького вам здоров'я, сонячного неба і усіляких земних гараздів!

Слава нашим героїчним Силам оборони! Слава Україні!

В'ячеслав ЗАСЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України,
м. Київ

Олексій ДАВИДЕНКО,
Фейсбук

XXI Міжнародна конференція «Сковородинівські читання» у Переяславі

6-7 жовтня 2022 року в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі відбулася XXI Міжнародна конференція «Сковородинівські читання». Протягом двох днів її учасники провели пленарне і секційні засідання, позаніжні дискусії, відвідали культурну програму – виставки творчих робіт сквородинівців, екскурсії музеями й історичними місцями Переяслава.

Заступник Міністра освіти і науки України **Віра Рогова** так відгукнулася про подію: «Це дуже знаменита конференція, яка гуртує усіх, хто робить надзвичайно багато для розвитку системи нашої освіти і науки. Постать Григорія Сковороди нині розкривається не лише як філософа-мандрівника, а й патріота. І це надважливо, бо живемо у непрості часи, маємо великі втрати. Нам треба відкривати Сковороду через національно-патріотичне виховання».

У читаннях взяв участь потужний «десант» вчених НАПН України. Відкриття читань вітав президент НАПН України, академік НАН України і НАПН України **Василь Кремень**, який передав учасникам свої найцірші

вітання та говорив про важливість роботи у цей відповідальний для історії момент та вшанування пам'яті Сковороди.

Наступні промовці – академік НАН України і НАПН України, президент Національного центру «Мала академія наук» **Олексій Довгий**, завідувач відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України **Сергій Гальченко** й культуролог, сквородинознавець, автор концепції Всеукраїнських Сковородинівських навчань **Олександр Шокало** наголосили на важливості цілісної бази знань про феномен

українського генія, яку формує команда проекту, опрацьовуючи контент науково-освітнього порталу «Григорій Савович Сковорода».

Завдяки сучасним технологіям, з Польщі включився доктор християнської філософії з Науково-дослідного Інституту Григорія Сковороди у Лодзі **Міхал-Тадеуш Гандзель** і зміг донести до поважної спільноти свої думки щодо використання «Байок Харківських» у філософських консультаціях в світлі позитивної крос-культурної психотерапії. Член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри філософії ХНПУ ім. Г.С. Сковороди **Марія**

Култаєва говорила про філософію Григорія Сковороди у контексті сьогодення.

Ректор Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, член-кореспондент НАПН України **Юрій Бойчук** з боєм і світлою надією говорив про сьогодення Харкова, освітні і наукові плани, прийдешнє щасливе майбутнє рідного міста та всієї Батьківщини. Наостанок вручив Медаль Григорія Сковороди колективу Університету Григорія Сковороди у Переяславі та голові Вченої ради університету, академіку НАПН України **Віктору Коцуру**, а також громадському діячу, засновнику фонду «Рідна країна» **Миколі Томенку**. Останній надалі теж мав виступ на тему «Сковородинівська Україна: пріоритети вивчення, популяризація та пошанування Великого Українця».

Сюрпризом для усіх присутніх став виступ кобзаря, лірника, співака, Лауреата Національної премії імені Т.Г. Шевченка, народного артиста України **Василя Нечети** – унікального співака-музиканта, який нині залишається єдиним представником

старосвітської чернігівської кобзарської школи.

Надалі робота зібрання розгорнулася у кількох секціях – філологічній, філософській, музейній та краєзнавчій, педагогічній та мистецькій, кожна з яких розглядала сквородинівську спадщину у вимірі усіх його талантів, захоплень, професійних якостей та їх сучасного переосмислення нащадками на тлі повномасштабного вторгнення росіян на територію України.

Надвечір на учасників чекала культурна програма – знайомство зі сквородиною університету. У читальній залі було розгорнуто творчо-виставкову діяльність викладачів і студентів спеціальності «Образотворче мистецтво» за сквородинівською тематикою.

Максим ЛЕВЧЕНКО,
відділ PR-технологій
та зв'язків з громадськістю
Університету
Григорія Сковороди
в Переяславі

Фото автора

«Нашу ідентичність треба підтримувати»

Закінчення. Початок на с. 1

За словами Президента, складно боротися з пропагандою в Росії, але треба боротися з російською дезінформацією на території України. «Є різні заходи, яких наша держава мала вжити із самого початку. Це було складно: був великий вплив Росії у нас – і інформаційний, і політичний, і виробничий, і історичний... Є фундаментальні речі. Не може інформаційне поле в Україні контролюватися Росією», – сказав

Володимир Зеленський.

Крім того, на думку Президента, потрібно розвивати українські університети та науку, адже це також інформаційна боротьба. Це стосується й духовної сфери у нашій країні. Необхідно доносити правду інформацію до суспільств у різних країнах і пробивати інформаційну завісу пропаганди, яку створила Росія. Це допоможе об'єднати світ навколо України.

«Окремий підхід має бути в

боротьбі з пропагандою на територіях, які ми деокуповуємо», – зауважив він.

Відповідаючи на запитання, чи мають в Україні з'явитися нові символи замість радянських, які зараз витісняються, Президент висловив думку, що це вже відбувається природним шляхом. «Я не хотів би, щоб був тиск. Мені здається, що Україна міцна тому, що вона дуже вільна щодо свого волевиявлення та ставлення до життя. І тому дискусія має

йти знизу... Про це треба говорити, думати з громадськістю, науковцями, які мають бути законодавчі зміни. Але найголовніше – щоб усе це було не шляхом тиску, руйнування, приниження тощо», – наголосив Володимир Зеленський. На переконання Глави держави, у цьому процесі основне – діалог і логіка.

«Нині все суспільство об'єднане й дуже хоче відновлювати все те, що було забуто: і назви, і пам'ятники, і важливі історичні знання, і

пам'ять про людей, які були забуті довгі часи через радянську владу», – зауважив він.

Президент зазначив, що зараз Україна спроможна віднайти свою справжню спадщину завдяки роботі науковців і фахівців, які мають глибокі знання з історії. «Нашу ідентичність треба підтримувати», – сказав Володимир Зеленський.

Підготував
Юрій ШЕРЕМЕТА, «ОіС»
за матеріалами
president.gov.ua

Ми творимо Україну, а вона

Кожен представник колективу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди – від керівництва закладу до студента-першокурсника – зробили свій особистий

внесок у святкування 300-річного ювілею видатного українського просвітителя-гуманіста, філософа, поета, педагога Григорія Савича Сковороди. Подаємо короткий огляд зробленого.

Саме напередодні визначної дати (з 30.11 по 02.12.2022 р.) у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Філософія Григорія Сковороди і ми – українці», що збрала громадських діячів, керівників області і міста, вчених НАН України і НАПН України, ректорів вишів, аспірантів і студентів. Пленарне засідання відкрив **Юрій Бойчук**, звернувшись із вітальним словом до учасників конференції. Зі своєю привітальною промовою та науковою доповіддю виступив почесний гість **Георгій Філіпчук**, академік НАПН України, д.п.н., проф., перший заступник голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

У рамках конференції відбувся телеміст, який дозволив студентам Університету Григорія Сковороди у Переяславі, Києво-Могилянської академії і Харківського педагогічного поспілкуватися з Президентом України **Володимиром Зеленським** й дійти згоди про вічні цінності, які сповідував Григорій Савич і які слугують духовними орієнтирами у буреломному сьогоденні.

До наукової спільноти з мотиваційними промовами звернулися президент НАПН України **Василь Кремень**; іноземний член НАПН України, голова наукового педагогічного товариства «Польща – Україна» **Франтішек Шльосек**; академік-секретар відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України **Нелля Ничкало**.

У вересні у ХНПУ імені Г.С. Сковороди відбулася XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації». До її організації разом із НАН України і НАПН України долучилося Польське товариство педагогіки філософії імені Броніслава Ф. Трентовського. На пленарному засіданні виступили провідні науковці з різних міст України, Польщі, Німеччини.

До визначної дати разом із НАПН України університетом було організовано і проведено VII Міжнародну науково-практичну конференцію «Морально-етичні імперативи сквородинівської традиції» (у рамках конференції було організовано засідання круглого столу молодих науковців, аспірантів за тематичними рубриками: «Г. Сковорода і сучасність», «Життєвість проголошених Сковородою чеснот...») і IV Всеукраїнську (з міжнародною участю) науково-практичну конференцію молодих учених «Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі».

Загалом колектив університету організував та провів 32 наукові конференції різних рівнів, присвячених 300-річчю великого філософа і просвітителя, серед яких «Козацькі читання», «Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи», «Дошкільна освіта у сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід,

інновації»; I Наукова студентська конференція «Актуальні проблеми гімнастичних видів спорту», у якій взяли участь 18 здобувачів бакалаврського і магістерського рівнів, на яку підготували цікаві доповіді та яскраві презентації за тематикою: «Життєвий шлях Г.С. Сковороди» і «Філософія Г.С. Сковороди та фізична культура: єдність думок».

До визначної дати було проведено 28 тематичних круглих столів, таких як: «Цікаві факти про життя та творчість Г.С. Сковороди»; «Рецепція творчості Г.С. Сковороди в сучасному світі»; «Переклад творів Г.С. Сковороди європейськими мовами (німецька, італійська)»; «Психолого-педагогічні ідеї у творчості Григорія Сковороди. Українській філософ-мандрівник»;

«Соціально-філософські погляди Г.С. Сковороди в умовах сучасних реалій»; «Рецепція творчості Г.С. Сковороди в англomовному світі» та «Популяризація творчості Г.С. Сковороди в англomовному світі». Учасники мали змогу презентувати доповіді, обговорити особливості їх сприйняття за кордоном.

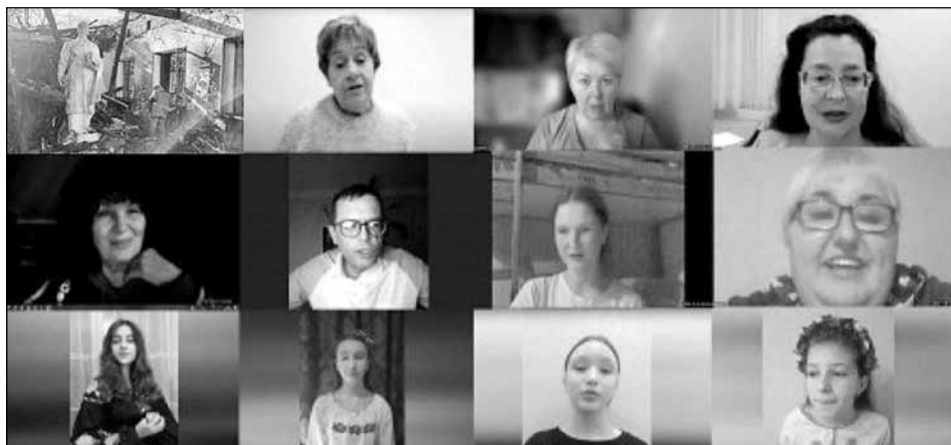
Майже усі видання, які побачили світ 2022 року завдяки авторам-науковцям університету, були опубліковані під гаслом «До 300-річчя від Дня народження Г.С. Сковороди». Постаті великого філософа і просвітителя присвячено монографію «Біблійна герменевтика Григорія Сковороди» (Н. Левченко). Опубліковано колективну монографію «Українське буття у слові й тексті: Студії з лінгвокраєзнавства», присвячену 300-річчю ювілею Г.С. Сковороди (за заг. ред. О. Маленко). Підготовлено навчальний посібник «Сучасна музика на твори Г.С. Сковороди» (О. Кузнецова). Опубліковано понад 100 наукових статей, присвячених життю та творчості Григорія Савича Сковороди.

До ювілею науковці університету підготували та провели чимало цікавих заходів: виховні години «Вивчення спадщини Г. Сковороди в Україні та зарубіжжі. Пам'ятники і скульптури Г.С. Сковороди по містах України та інших країнах світу», «Актуальність поглядів Григорія Сковороди у наш час», відкриті лекції «Мудра іграшка» Григорія Сковороди у сучасних малюнках дитини» та «Григорій

Семинар для юних дослідників «Григорій Сковорода: далекий і близький»

9 листопада в межах співпраці Інституту обдарованої дитини НАПН України і Київської МАН учнівської молоді відбувся науково-практичний семінар «Григорій Сковорода: далекий і близький», присвячений знакомому українському мислителю.

Спікером на цьому заході виступила провідний науковий співробітник відділу інтелектуального розвитку особистості Інституту обдарованої дитини НАПН України **Лідія Ткаченко**. Вона зробила акцент на ідеях Григорія Сковорода щодо розвитку особистості та постаті самого Сковорода – особистості багатогранно обдарованій, вільній і незламній, що складає інтерес для юних пошукувачів МАН, особливо в нинішній час. У заході також взяли участь учні і їхній керівник **Анна Ганева** зі спеціалізованої загальноосвітньої школи № 1 м. Ізмаїла Одеської обл. – експериментального майданчика Інституту обдарованої дитини НАПН України. З надзвичайною зацікавленістю й старанністю семикласниці **Ангеліна Опря, Дарина Єшимова, Анастасія Дімітрова і Софія Шушуклова** представили байки видатного мислителя.

В обговоренні виступили учні Київської МАН учнівської молоді, зокрема вихованка секції «Педагогіка», учениця середньої загальноосвітньої школи № 13 імені І. Хитриченка м. Києва **Альбіна Величко**, директор Педагогічного музею України, доктор педагогічних наук **Олександр Міхно**, головний редактор журналу «Директор школи, ліцею, гімназії», кандидат педагогічних наук **Ольга**

Виговська, керівник секції «Педагогіка» відділення філософії і суспільствознавства Київської МАН учнівської молоді, методист, модератор семінару **Лариса Карчина** й ін. Вони наголосили на ідеях педагогічних поглядів Григорія Сковорода, а також їх суголосності сучасній філософії людностіцентризму. Інформацію про подію та її запис виставлено на сайті Київської МАН учнівської молоді,

як присвячену Всесвітньому дню науки в межах циклу наукових зустрічей «Шлях в науку» та освітньо-культурологічного проекту «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: проблеми, сьогодення і перспективи».

Тетяна КОТ,
завідувач відділення філософії і суспільствознавства
Київської МАН учнівської молоді

Переглянути запис науково-практичного семінару «Григорій Сковорода: далекий і близький» можна на хостингу YouTube за посиланням:

https://youtu.be/jVh_A2Q-87E

Випуск Сумського телеканалу, присвячений ідеям Григорія Сковорода

Чергове відео рубрики «Друже філософе» Сумського телеканалу має суто практичне спрямування: пояснити глядачам сутність головної ідеї філософії Григорія Сковорода про «сродність» та вказати сучасникам оптимальний шлях до ознайомлення з усім вченням «українського Сократа».

4 листопада автор-відник рубрики «Друже філософе» **Олег Туляков** зайняв місце запрошеного гостя, оскільки він ще у далекому 1999 році захистив дисертацію «Античні ідеї навчання, освіти та виховання у творчій спадщині Григорія Сковорода» і протягом подальшої діяльності популяризує ідеї видатного українського мислителя.

Роль відника взяв на себе професор кафедри соціології КНЕУ імені Вадима Гетьмана, радник Президії Національної академії

педагогічних наук України, доктор філософських наук **Сергій Курбатов**.

Діалог відбувся на високому науковому рівні, але по-сковородинськи – для широкого кола глядачів, а не лише науковців і освітян.

Олег ТУЛЯКОВ,
доцент Сумського
державного університету,
кандидат педагогічних наук

Переглянути відео можна за посиланням:

ДНПБ України – про педагогічну спадщину видатного філософа

До дня народження Григорія Сковорода 3 грудня 2022 року – видатного українського філософа, просвітителя-гуманіста, поета, педагога і відповідно до Постанови Верховної Ради України від 04.11.2020 року № 973-ІХ «Про відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Савича Сковорода», фахівці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського підготували виставку-презентацію «Педагогічна спадщина Григорія Сковорода».

Зазначимо, що це один з видів науково-інформаційної діяльності, який здійснює ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського до ювілеїв видатних діячів освіти і науки, або ювілярів, діяльність яких пов'язана з освітньою діяльністю. На порталі ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського можна ознайомитися з великою кількістю ювілейних презентацій, що складають особливий, мультимедійний, пласт інформації для відвідувачів.

У згаданій презентації представлено матеріали, присвячені дослідженню життя й творчої, зокрема педагогічної спадщини видатного українця.

З презентацією можна ознайомитися на хостингу Facebook за посиланням <https://fb.watch/ha0nff6vPJ/> або за QR-кодом

ТВОРИТЬ НАС

Сковорода – «Першорозум» своєї епохи» (С. Бакай), «Філософія Г. Сковорода для українського вчителя» (М. Култаєва), наукові семінари «Григорій Сковорода про театральне мистецтво», «Соціальні та правові погляди Г.С. Сковорода», кураторські години на такі теми: «Вчитель життя. Григорій Сковорода», «Шляхами філософа Г.С. Сковорода», «Мій Сковорода». Метою цих заходів було донести багатогранність образу Григорія Сковорода, намагання відійти від його стереотипного сприйняття та залучити молодь до нового осмислення спадку та особистісного осягнення його постаті й творчості.

Проведено конкурс художніх творів про Г. Сковорода «Чому я можу навчитися в Г.С. Сковорода?»; онлайн-екскурсію до Сковородинки за матеріалами проекту Ukraine «Писати й жити як Сковорода»; організовано віртуальну виставку фотоколлажів «Ідеї Сковорода в образах сучасності». Захопливими виявилися міні-диспут «Пізнай себе і ти пізнаєш світ!» та відкрита дискусія зі здобувачами освіти «Спадщина Г.С. Сковорода крізь призму англословної культури». Учасники презентували результати власних досліджень щодо рецепції творчості українського філософа і поета в англословних країнах та популяризації української культури та літератури у світі.

Відбулися також тематичні засідання наукового гуртка з трудового права «Філософська концепція сродності праці Григорія Сковорода: дискурс і рефлексія у контексті визначення професійної орієнтації як заходу щодо сприяння зайнятості» та наукового гуртка «Правознавець» – «Політико-правові погляди Г.С. Сковорода».

Проведено онлайн-вікторину «Г.С.Сковорода – український філософ, богослов, поет, педагог».

Представники творчих кафедр університету виготовили Сковородинський ювілейний календар за байками Г.С. Сковорода з малюнками дітей; провели майстер-клас зі створення графічної роботи у техніці «Офорт» «Через віки звертається до нас філософ Г.С. Сковорода»; виконано

кваліфікаційну магістерську роботу «Розробка тематичного фірмового стилю щодо 300-річчя Г.С. Сковорода», виготовлено художні макети тематичної сувенірної продукції. Проведено Мистецький фестиваль «SKOVORODA-fest».

У рамках підготовки до ювілею було організовано віртуальні виставки «Г.С. Сковорода очима студентів», «Шляхами Сковорода», «Відкриваю для себе Григорія Сковорода». Університет став організатором Міжнародного конкурсу-виставки художньої творчості «Стежками Г.С. Сковорода – 300 років». Концепція цих виставок у своїй основі містить переосмислення з

точки зору дизайну та мистецтва філософської спадщини Григорія Сковорода.

Науковою бібліотекою університету складено і підготовлено до друку друге, доповнене та перероблене видання біобібліографічного покажчика «Григорій Сковорода: філософія життя і творчості «українського Сократа», він містить понад 3500 джерел, є спробою зібрати відомості про опубліковані твори Григорія Сковорода і наукові праці, історичні та літературознавчі розвідки, художні твори, присвячені видатному мислителю. Оцифровано ювілейне видання творів видатного українського філософа і письменника Г.С. Сковорода (1894 р.) з фонду рідкісних і цінних книг.

Здобувачі вищої освіти усіх рівнів із задоволенням взяли участь у загальноуніверситетському відеоконкурсі «Я читаю Г.С. Сковорода». Презентація відеоробіт відбулася у соціальних мережах Facebook, Instagram.

У реаліях воєнного часу ми по-новому переосмислюємо мудрі слова Григорія Савича, що спонукають нас до боротьби за вічні цінності – свободу і добро. В Україні вирішується доля майбутнього – національного, європейського, навіть світового. А слово – це зброя, тому ідея свободи, щастя, гармонії, «сродної» праці, Бога, людини та їх реалізація неможливі без боротьби за життя всього українського народу та його рідного слова. Україна за Сковородою – це не статичне, а динамічне поняття. Ми усі творимо Україну, а вона творить нас, генеруючи енергію, необхідну для самоперевершення і Перемоги.

Світлана БЕРЕЖНА,
проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності
ХНПУ імені Г.С. Сковорода,
доктор філософських наук,
професор

Елла ЛІБАНОВА,
директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України доктор економічних наук, професор, академік НАН України

За оцінками фахівців Світового банку, від 60% (наприклад, у Польщі) до 80% (в Японії та Німеччині) ВВП розвинених країн створює не фізичний, не фінансовий і навіть не природно-ресурсний капітал, а людський. Людський капітал – це люди як такі, їхнє здоров'я, освіта, кваліфікація, статевий-віковий склад, здатність об'єднуватися, вступати в певні зв'язки, Ми, гуманитарії, намагаємося визначити, що Україна втратила і здобула (демографічно, в плані людського капіталу) внаслідок агресії РФ. Бо насправді є не тільки втрати. Але спершу про них.

Демографічні втрати складають надмірну смертність, ненароджуваність і посилення впливу населення за межі країни. Ситуація зі смертністю, найімовірніше, погіршуватиметься, але достовірна інформація про це наразі відсутня: з окупованих територій немає жодних даних, яким можна було би довіряти; дані про прифронтові території – електичні; лише щодо територій, які не зазнали безпосереднього окупаційного впливу, є доволі надійна інформація. Так само науковці не мають даних і про загиблих учасників бойових дій. Зауважу, що додаткові втрати (померлі через війну) – це не лише загиблі внаслідок бойових дій військові та цивільні, а й померлі з багатьох інших причин, адже даються взнаки постійний стрес, переохолодження, відсутність нормального харчування, неадекватність якісної медичної допомоги, недоліки імунізації тощо. Точно оцінити втрати можна буде лише після проведення всеукраїнського перепису населення. Але, якщо здійсниться прогноз американського генерала *Бена Годжеса* і в середині наступного року війна закінчиться нашою перемогою, то можна розраховувати, що до 2030 року тривалість життя чоловіків в Україні зросте з нинішніх 66 років до 72 років (а це вже рівень сучасної Польщі), а жінок – із нинішніх 76,2 років до 80,8 років.

Якщо в ситуації зі смертністю ми можемо розраховувати на певні резерви й компенсаційні

Соціальні й демографічні наслідки російської агресії проти України

З доповіді академіка Елли Лібанової на Міжнародному симпозиумі «Наука України в умовах сучасних викликів і загроз: проблеми і пріоритети розвитку», що відбувся 29 листопада 2022 року онлайн. Повний запис доповіді можна подивитися за посиланням <https://youtu.be/e10e0o1sQk0?t=9343>. Повну версію симпозиуму можна передивитися на хостингу YouTube за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=e10e0o1sQk0>.

підйоми, то з **народжуваністю** – гірше. Українська жінка за своє життя народжує в середньому 1,2–1,5 дитини, а для простого відтворення поколінь цей показник має становити 2,2. Торік він був рівно вдвічі менший – 1,1 дитини на одну жінку. 2022 року, скоріш за все, народжуваність не скоротиться критично (принаймні за підсумками першого півріччя). Але наступного року це скорочення буде помітним. Коефіцієнт народжуваності впав до 0,7 дитини на одну українку. Це вже демографічна катастрофа. Найнижчий рівень народжуваності в незалежній Україні фіксувався 2001 року – 0,9. І хоч я абсолютно не вірю в жоден повоєнний бебі-бум, та все ж після 2024 року народжуваність в Україні вочевидь зросте і 2030 року її рівень може сягнути 1,5–1,6.

І про **посилення відпливу населення за кордон**. Суспільством зараз ширяться різні цифри – і 10 *млн* українських мігрантів, і навіть більше. На мій погляд, єдиним надійним джерелом інформації про це є Державна прикордонна служба України. За її даними, з 24 лютого до 23 листопада 2022 року з України (через західні кордони й у Молдову) виїхало 10,7 мільйонів осіб, вїхало – 9,3 мільйонів (отже, сальдо – 1,4 мільйонів, максимум – 1,5 мільйонів, якщо припустити, що частина могла перетнути кордон нелегально). Насправді і серед перших, і серед других є не лише біженці, а й люди, які їздять за кордон у справах – у відрядження чи в межах малого прикордонного руху (на відстань до 50 *км* углиб сусідньої країни). Останніми місяцями щоденні графіки транскордонного руху демонструють таку закономірність: у вихідні до України більше вїжджають, по понеділках – більше виїжджають. Це жінки й діти навідують чоловіків призовного віку, яким заборонено перетинати кордон. Звертаю вашу увагу, що масовий від'їзд з України закінчився 9 березня. До цієї дати (включно) з України виїжджало 100–120 *тис.* людей щодня, але це були не лише українці, а й іноземці. Крім того, вже після початку повномасштабного вторгнення додому почали повертатись українці, що працювали за кордоном. Скажімо, в перший тиждень, коли вже діяв Указ Президента, який забороняв виїжджати чоловікам призовного віку, до України повернулося близько 200 *тис.* наших чоловіків, які точно знали, що наразі це для них дорога в один бік. Масштаби впливу українського населення до Росії ми не знаємо.

Прогнозовані демографічні втрати України колуються в межах від 500–600 *тис.* до 5–6 *млн* людей. Якою врешті-решт виявиться ця цифра – залежить від того, як швидко закінчиться війна. Кожен місяць, що його наші жінки й діти проводять

(і адаптуються) за кордоном, зменшує шанси на їхнє повернення. Згідно з польськими й німецькими соціологічними опитуваннями, близько 70% українських біженок у цих країнах мають вищу освіту. Фантастична цифра! Хоча, звісно, вона не репрезентує всю Україну, тому що йдеться переважно про киянок і харків'янок. Хай там як, та ми втрачаємо найбільш освічених, ініціативних, самодостатніх жінок, які ризикнули залишити свою країну з дітьми і здебільшого без сторонньої допомоги. Не кожна на таке зважиться. Найбільші демографічні втрати можуть очікувати нас по закінченні тривалої війни: коли обмеження на виїзд чоловіків скасують – українські родини возз'єднаються, але вже не в Україні.

І про **поточні соціальні наслідки війни**. Спершу – про позитивні:

- завершення формування української нації (нині гордість за Україну відчувують 75% респондентів (і це безпрецедентно багато), радість – 26%, сум – 29%, страх, гнів і сором – 20%);
- стрімкий розвиток громадянського суспільства шляхом єднання, волонтерства, допомоги, взаємодопомоги (причому якщо раніше українці допомагали переважно близьким і родичам, то зараз – дуже часто – абсолютно незнайомим людям);
- зміна споживчої поведінки, формування традиційної для європейцівощадливості (почасти вимушено, але все ж ми перестали витрачати гроші на зайве і зменшили споживання ресурсів);
- зростання горизонтальної та вертикальної мобільності (під час війни 80% українців мусили змінити місце проживання – стали внутрішніми переселенцями чи біженцями).

Негативні соціальні наслідки війни:

- погіршення якості і зменшення доступності освіти;
- руйнування інфраструктури, зокрема житлової, масові блекаути;
- безробіття (за даними соціологічних опитувань, рівень безробіття в Україні у березні цього року сягав 53%, у квітні – 41%, у жовтні – 34%; ситуація поступово поліпшується, зокрема й завдяки релокації бізнесу).

Насамкінець кілька слів про перспективи повоєнного розв'язання соціально-економічних проблем у контексті ключових можливостей, а також ризиків і загроз.

Отже, наші **ключові можливості:**

- національна єдність і довіра до влади (за

результатами соціологічних опитувань, 74% українців упевнені, що Україна рухається в правильному напрямі; для порівняння – торік таких було лише 34%);

- освічена, активна, мобільна робоча сила;
- формування нової моделі суспільного договору (українці більше не пристануть на модель, наріжним каменем якої є корупція);
- трансформація психології меншовартості у психологію переможця (ми завжди вважали, що ми гірші за інших, гірше освічені, гірше працюємо, але, як виявилось (спершу завдяки Збройним

Силам України), це не так, ми все вміємо);

- міжнародні фінансові й технологічні трансферти (я абсолютно впевнена, що «план Маршалла» для України буде, і ми маємо долучитися до його розроблення, аби він працював у наших інтересах, а не в інтересах інших країн).

Ризики та загрози:

- геополітичне становище (ми маємо готуватися роками жити поряд із агресивним сусідом, зокрема потрібно формувати відповідну територіальну політику – вирішувати, куди переносити стратегічні об'єкти (передусім військово-промисловий комплекс) і як розвивати раніше традиційно індустриальні Схід і Південь);
- територіальні, економічні, демографічні, екологічні диспропорції (логічно було би перемищувати виробництво і людей на Захід, однак екологічна ємність західних областей дуже низька, і на це потрібно зважати);
- неефективна структура управління (зокрема, щодо об'єктів державної власності) й невідала кадрова політика;
- соціопсихологічні ризики (чимало людей не готові до змін і досі перебувають під впливом активної російської пропаганди, і не варто це недооцінювати).

Але загалом – ми переможемо!

Фото Matthias Balk/dpa/picture alliance

освітній проєкт учених-психологів НАПН України

основний та завершальний. За цей час зроблено і проведено серію авторських вебінарів-практикумів для членів УАОППП з проблеми технологій психологічної допомоги населенню, фахівцям та організаціям в умовах війни. Міжнародним партнером проєкту є ENOP (European Network of Organizational Psychologists), за підтримки та донату якого здійснювалося проведення вебінарів психологічних практикучив. Засновник та керівник проєкту – президентка УАОППП, академік НАПН України *Людмила Карамушка*. Організаційна команда проєкту: члени Виконавчої дирекції УАОППП – доктори психологічних наук *Оксана Креденцер* та *Кіра Терещенко*, кандидати психологічних наук *Володимир Івкін* та *Валентина Лагодзінська*, науковий співробітник *Олександр Ковальчук*.

Результатом проєкту стали вебінари, розроблені відомими психологами, консультантами, психотерапевтами, науковцями, з урахуванням

їхнього власного практичного досвіду надання психологічної допомоги під час війни в Україні та за кордоном (Німеччина, Греція), а також власних наукових розробок, сучасних наукових трендів, відображених у фаховій літературі, та надбань міжнародних організацій.

«Психологічна робота з сім'ями та дітьми під час війни: досвід». (Тренери: провідний науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України *Тетяна Мельничук*; аспірант тієї ж лабораторії *Намалія Клименко*).

«Психологічна допомога українцям в Німеччині під час війни: шлях від травми до ресурсу» (Тренер: провідний науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України *Оксана Креденцер*).

«Психологічна стабілізація та реабілітація

військових (інтеграція індивідуального та групового досвіду)» (Тренер: психотерапевт позитивної психології, член Всесвітньої асоціації позитивної та транскультуральної психотерапії (WAPP) та Української асоціації позитивної та транскультуральної психотерапії *Намалія Мисан*).

«Психолог і війна: зміна парадигми психологічної допомоги та резильєнтність» (Тренер: старший науковий співробітник лабораторії консультативної психології та психотерапії Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України *Гелена Лазос*).

«Організація і війна: психологічна допомога організації та персоналу» (Тренер: завідувач лабораторії організаційної та соціальної психології, заступник директора Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, президент Української Асоціації організаційних психологів та психологів праці, академік НАПН України *Людмила Карамушка*).

У вебінарах взяли участь близько 100 організаційних психологів з різних осередків УАОППП, які працюють у різних містах України – Білій Церкві, Вінниці, Дніпрі, Івано-Франківську, Києві, Ніжині, Кропивницькому, Луцьку, Полтаві, Сумах, Харкові, Хмельницькому, Чернівцях, Умані, а також члени УАОППП, які проживають і працюють тепер у Великій Британії, Німеччині та Польщі. Учасники вебінару представляли наукові, освітні, медичні, військові організації, організаційні системи державної служби, які організовують та здійснюють психологічну допомогу населенню та професійним групам у період війни РФ проти України.

Записи усіх вебінарів можна знайти за їхніми назвами на хостингу YouTube.

Тетяна КУЛІШ,
учений секретар відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України

Дорота ЯНКОВСЬКА,
директор студії
Академії спеціальної педагогіки
імені Марії Гжегожевської,
доктор гуманітарних наук
(Польща)

МІСІЯ

Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської є найстарішим польським педагогічним університетом, який протягом 100 років реалізує академічні ідеї пошуку істини, накопичення та передавання знань і культури, а також заклик до конкретних дій і соціального служіння. Його місія впливає з гуманістичної педагогіки Марії Гжегожевської, яка бачила в кожній людині, незалежно від її стану здоров'я, рівня фізичної підготовки, соціального походження, право бути громадянином. Академія – від часу її заснування Марією Гжегожевською у 1922 році до нині – постійно залишалася університетом з незвичайною атмосферою відкритості, діалогу, а завдяки поєднанню ідей і теорії з практикою – відданою та активною добротою. Девіз, яким керувалася Покровителька: «Красиві слова тільки шкодять, якщо вони не підкріплені дією, навіть спробою діяти», знаходить чудове втілення в стінах закладу. Академія випускає педагогів, вчителів, соціальних працівників та інших спеціалістів, які працюють з людьми з особливими потребами, «у дусі поваги до їхніх прав людини та громадянина, розуміння та прийняття відмінностей, ставлення до інвалідності як невід'ємного елемента людського стану та залучення людей з інвалідністю до життя суспільства на рівних правах».

Святкує свій 100-річний ювілей Академія як провідний центр у Польщі та за кордоном для обміну ідеями та науковими знаннями в галузі соціальних наук; педагогіки та спеціальної педагогіки, психології та соціології.

Серед викладачів Академії такі видатні, як В. Луневський, Я. Корчак, М. Гуралівна, Н. Ган-Ільевич, О. Ліпковський, К. Кірейчик, Я. Панчик, Я. Радзевич, Я. Костржевський, У. Екерт, Е. Тарковська, Я. Кучинська-Квапіс, А. Гуральський, К. Познанський, а також сучасники: Я. Глодковська, Е. Груцик-Кольчинська, Я. Балахович, Ю. Чабала, С. Квятковський, В. Сліверський, М. Шиманський. Нині в університеті працює понад 320 викладачів, а на денній та заочній формах навчання навчається близько 4,5 тис. студентів.

Серед 30 університетів, з якими Академія співпрацює, кожен третій знаходиться в Україні. Серед восьми наукових журналів, що їх видає університет, два з них створюються у тісній співпраці з партнерами з України: щорічник «Edukacja Zawodowa i Continuing» (польською, українською та англійською) і піврічник «International Journal of Pedagogy, Innovation and New Technologies» (англійською). Понад чверть століття університет пов'язаний, зокрема, з Національною академією педагогічних наук України. Академія спеціальної освіти є одним із головних організаторів Наукового форуму польських та українських освітян, який що два роки відбувається під егідою НАПН України та Комітету педагогічних наук Польської академії наук. З 2005 року, коли відбувся перший Форум, їх було організовано вже дев'ять. Ключову роль у створенні цієї наукової ініціативи відіграли

Прийняття, участь, соціальна підтримка До 100-річчя Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської

Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської нині постає в контексті її місії, сформованої відданим гуманізмом думки та праці її засновниці, а також історично значущих подій: визнання 2022 року в Польщі Роком Марії Гжегожевської (Постанова Сейму Республіки Польща від 27 жовтня 2021 р.) і 100-річчя Академії від дня її заснування.

натхненники Наукового товариства «Польща-Україна» на чолі з його президентом, професором **Франтішеком Шльосеком**.

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ СТУДІЇ

Нині структура Академії спеціальної педагогіки складається з шести інститутів та двох загальноуніверситетських підрозділів (Практичного викладання іноземних мов і Фізичного виховання та спорту). Академії вдається поєднати найцінніше, що привнесла у її діяльність засновниця Марія Гжегожевська, із сучасністю та розвитком інноваційних підходів і наукових досліджень. Цей факт документально підтверджений специфікою науково-педагогічної діяльності її інститутів.

Заклад, що безпосередньо реалізує ідеї Марії Гжегожевської, є Інститутом спеціальної освіти. Його діяльність стосується сфери спеціальної освіти та інклюзивної освіти і ґрунтується на ідеї про те, що освітні процеси піднімають на вищий рівень і вдосконалюють особистість не стільки через зосередження на її проблемах, скільки через виявлення ресурсів, якими володіє кожна людина. Усі спеціальності фахівців зі спеціальної освіти (навчання та реабілітація людей з інтелектуальною недостатністю, спектр аутизму, педагогічна терапія, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, підтримка раннього розвитку, інклюзивна освіта, соціальна реабілітація) здобувають саме в цьому Інституті.

Найчисельнішим інститутом (понад 90 співробітників) є Інститут педагогіки, дисциплінарне коло якого зосереджено на історичних, культурних та соціальних умовах сучасної освіти, а їх результатом є поглиблені дослідження явищ, пов'язаних з доглядом, вихованням та освітою. Колектив Інституту педагогіки відчуває свою причетність до ідей, які є основою діяльності університету. У їхніх уставних документах зазначено: «Відповідно до місії Марії Гжегожевської, студювання включено в аксіологічну рамку визнання та утвердження людської суб'єктності та соціальної справедливості. У науковій, освітній та соціальній діяльності Інституту наголошено на гідності та повазі до кожної людини, а також на праві всіх суб'єктів освіти розвиватися в умовах, що відповідають їхнім можливостям, потребам і прагненням». Інститут опікується такими галузями, як педагогіка, освітня та шкільна педагогіка, педагогіка здібностей та інформатики, а також соціальна робота.

Інститут людського розвитку та підтримки освіти є підрозділом, який досліджує питання виховання на рівні дошкільної та початкової шкільної освіти. Діяльність співробітників Інституту відповідає ідеям місії університету: прийняття, участь і соціальна солідарність.

Багато співробітників залишаються професійно активними вчителями навчальних закладів, насамперед шкіл і дитсадків, тому можуть проводити «дослідження в дії», розвиваючи парадигму експериментальної педагогіки. Вони забезпечують суттєву турботу про освіту студентів у галузі дошкільної та ранньої шкільної педагогіки, а також логопедії, у тісному зв'язку з освітніми реаліями та водночас – як зазначено у Марії Гжегожевської – роблячи освітню реальність вільною та орієнтованою на кожного її учасника.

Діяльність Інституту психології зосереджено на такому: механізми психічних розладів, життєдіяльність людей з психічними захворюваннями і тих, хто потребує психологічної підтримки, а також психосоматика агресивної поведінки. Важливим напрямом досліджень є також проблема залежностей. Інститут психології здійснює керівництво студіями, в рамках яких реалізуються наступні спеціальності, які чітко відповідають місії Академії: клінічна психологія, психологія підтримки розвитку та освіти і прикладна соціальна психологія.

Молодим, що функціонує з 2006 року, є Інститут філософії та соціології. Поле його студій – етика відповідальності, соціальна інтеграція та ідея сталого розвитку в області соціології (соціологія культури – та близька до місії університету – соціологія сім'ї, виховання й – унікальна – соціологія інвалідності). З липня 2022 р. відкрито можливість проведення досліджень і в напрямках філософії.

Особливим закладом є Інститут художньої освіти, розташований у кам'яниці, де Марія Гжегожевська жила і працювала до своєї кончини. Працівники інституту з гордістю наголошують, що займають простір насичений духом, що надихає. Зазначимо, що наукова кар'єра М. Гжегожевської розпочалася з докторської

дисертації, захищеної в паризькій Сорбонні під назвою «Дослідження розвитку естетичних почуттів – дослідження експериментальної естетики серед учнів брюссельських шкіл», і роздуми про красу та мистецтво складають виток Академії так само, як і потреба в експерименті та наукових дослідженнях. Мистецькі студії Інституту стосуються живопису, скульптури, графіки та нового мультимедійного мистецтва (вивчені їх історичних, культурних, соціальних умов), а також взаємозв'язку мистецтва та педагогіки (виховання через мистецтво, художню освіту). Специфічною діяльністю Інституту є дослідження з арт-терапії, спрямованої на допомогу людям з психічними розладами та обмеженими можливостями. Інститут опікується галуззю навчання «Мистецька освіта в галузі образотворчого мистецтва». Ці зусилля здобули найвищу оцінку останньої параметризації (липень 2022).

Профілі досліджень, а також напрями розвитку та досягнення інститутів Академії спеціальної педагогіки свідчать про потенціал як думок і праці її покровительки, так і ширше – про цінність дбайливого ставлення до добрих академічних традицій. Якщо ці традиції залишаються живими, вони стають джерелом піднесення сил, рухаючись, як зазначила колись Марія Гжегожевська, «від минулого до майбутнього».

ЮВІЛЕЙНІ УРОЧИСТІ

Наголосимо, що багаторічна тісна співпраця Академії з науковою спільнотою України за останній рік зміцнилася, а усвідомлення близькості та спільності долі поглиблює узи дружби. Українські колеги, не зважаючи на війну, брали участь у заходах ювілейного року не лише у формі дистанційних зустрічей, а й безпосередньої присутності. Уроочисті стали нагодою для подальшої реалізації місії університету, заходами, що поглиблюють усвідомлення ідей, якими незмінно керується діяльність університету, і викликає цим відчуття єдності між його співробітниками та студентами. До участі було запрошено представників польських та іноземних університетів, а також партнерів. Тут наведемо для прикладу назви кількох конференцій.

Загальнопольська конференція «Наука і відповідальність. Про роль цінностей у науці», присвячена темі широкого розуміння відповідальності в науці, етичного виміру наукової діяльності, пов'язаних з формуванням зразків, ідеалів, цінностей і принципів, що мають бути реалізованими науковцями. У цьому контексті постає і наукова діяльність Марії Гжегожевської була названа живим свідченням взаємозв'язку між відповідальністю науки за суспільне життя та її інституційними та практичними наслідками.

Міжнародна конференція «Вибір жінки. Присутність польських жінок в університетах у ХХ столітті», під час якої було представлено профілі жінок, які обрали шлях наукового розвитку, та представлено результати досліджень соціокультурних детермінант присутності жінок в науці. В історичній перспективі оцінки ролі жінки у світі науки в період міжвоєнного періоду, соціалізму та політичної трансформації було розглянуто постать Марії Гжегожевської та присвячено їй окрему сесію: «Марія Гжегожевська – множинний портрет».

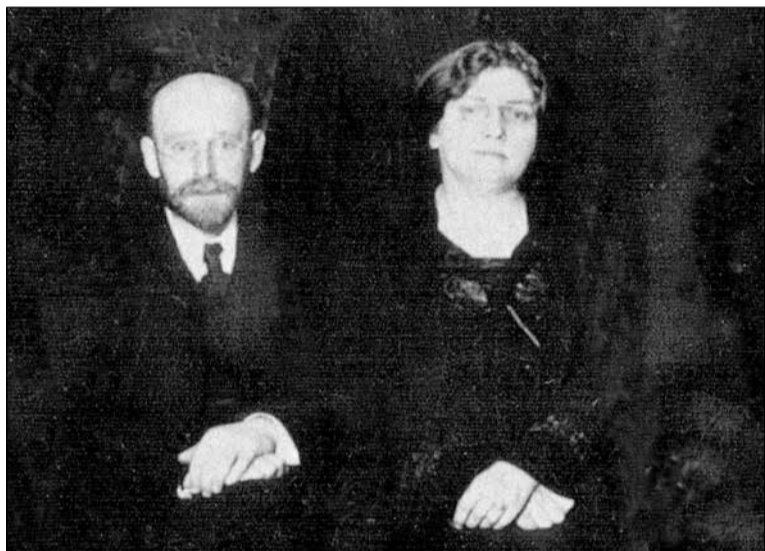
На фото:
Марія Гжегожевська в робочому кабінеті, 1959 р. (фото вверху).

Уроочисті з нагоди 75-ї річниці Академії, 1997 р. На трибуні Перша леді Йоланта Квасневська (фото внизу).

Міжнародна конференція «Дискурси дитинства та соціальної освіти», під патронатом ЮНІСЕФ Польщі та Польського комітету у справах ЮНЕСКО, яка стала кульмінацією 15-ї літньої школи ЮНЕСКО. Питання дитини, її соціального становища та освіти розглядалися з широкою полікультурної перспективи (серед доповідачів були представники США, Канади, Індії, Хорватії, Бельгії, Чехії, Великої Британії та Польщі). Захід зміцнив дух солідарності та боротьби за гідне дитинство для дітей усього світу.

Загальнопольська конференція «Дидактика у часи тривоги та соціальної зміни», стала реакцією на стан підвищеної невизначеності та страхів, викликаних проблемами (економічними, етнічними, екологічними, психологічними), які наклалися на нові, пов'язані з подіями пандемії та війни. Конференція представила, як освіта реагує на ці виклики і що потрібно зробити, аби зміцнити її потенціал для ефективної протидії кризам.

Урочисте засідання Сенату, підведення підсумків Ювілею та року Марії Гжегожевської, під час якого професор доктор хабілітований *Марчин Палис* прочитав лекцію зі знаковою назвою: «Автономні та відповідальні: університети, що нам потрібні».

Міжнародна конференція «Прийняття, участь, соціальна солідарність – міждисциплінарні виклики у створенні спільноти для всіх» стала завершенням святкування ювілею. Під час Конференції, нагадуючи про гуманістичні, позачасові ідеї Марії Гжегожевської, викладені у посланні «Немає інваліда – є людина», розглядалися проблеми сьогодення в контексті вищих ідей Місії університету, якою є: прийняття (привертання уваги до ідентичності Іншого, якості життя, вивільнення потенціалу, автономії), участь (у поєднанні з нормалізацією, включенням, співпрацею, самореалізацією) і соціальна солідарність (відповідальність, безпека, соціальна приналежність).

Намір цього останнього заходу полягав у тому, щоб охопити всі питання, важливі для університету та – ширше – для освіти і майбутнього світу.

Ювілей та унікальність 2022 року не затмили природного активного реагування Академії на потреби поточного життя «тут і зараз». Драмою року, як зазначалося, став передусім напад на Україну, і, досліджуючи календар діяльності Університету, ми знайдемо багато заходів, спрямованих на демонстрацію протистояння цьому варварству та надання конкретної допомоги Україні. Уже в перший

тиждень війни було сформовано групу з кількох сотень викладачів, студентів та працівників адміністрації «Солідарність з Україною», яка спочатку стихійно, а з часом все більш системно та скоординовано забезпечувала і продовжує надавати допомогу біженцям, а також громадянам України, які залишилися в країні. Численні заходи в цій сфері не були ювілейними і їх опис потребував би зовсім іншого студювання. У цьому контексті вони згадуються як свідчення реалізації гуманістичних ідей Марії Гжегожевської та заангажованості сформованої ними протягом старіших років громади.

АКАДЕМІЯ МАЙБУТНЬОГО

Нагадування про події, з яких склалися урочистості, може бути прикладом активізації синергії між самою організацією свята, вшануванням і подальшою активізацією студювання та популяризації гуманістичних ідей, можливістю зміцнення співпраці між наукови-

ми колами (з Польщі та з-за кордону, в тому числі з України), гуртуючи інституції соціального середовища, врешті дбаючи про розвиток культури та виховання естетичної чутливості людей. Святкування 100-річчя стало ще одним кроком до становлення *Академії майбутнього століття*.

Безумовно, наступні роки діяльності університету сприятимуть подальшій активізації у передаванні гуманістичних цінностей та розвитку соціальних наук, особливо педагогіки та спеціальної освіти. Безумовно, також, у реалізації своєї місії, Академія спеціальної педагогіки імені М. Гжегожевської поглиблюватиме контакти з українськими університетами та сповна використає досвід наукової співпраці з Національною академією педагогічних наук України. Те, що пов'язує обидві установи – це вірність академічним цінностям, валідність сучасності досліджень, і – послаючись на назву, перекладену польською мовою професором Ф. Шлосеком, монографії академіка *Василя Кременя* (2011) – перспектива антропоцентризму, визначення гуманістичного та суб'єктивного підходу до кожної людини, особливо до тих, хто потребує підтримки. Як писала Марія Гжегожевська: «Фундаментом виховної роботи має бути поглиблення гуманізму в людині».

На фото: *Марія Гжегожевська і Януш Корчак.*

Переклад з польської

Олександр МІХНО,
директор
Педагогічного музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник

130 років від дня народження
Юліана Каменецького (1892–
1973), українського історика,
педагога, громадського діяча

Народився Юліан Каменецький у містечку Маріямполі біля Галича 4 грудня 1892. Батьки всіма силами намагалися дати якнайкращу освіту своїм дітям. Тому не дивно, що Юліан став гімназійним учителем, а два його брати обрали духовний сан і стали відомими священиками.

Юліан учився спершу в початковій школі в Маріямполі, а потім у гімназії в Станиславові. У 1913 він став студентом Львівського університету, де обрав для студій історію. Під час Першої світової війни Юліану Кременецькому довелося перервати навчання в університеті.

У 1916 він почав учителювати в Городенці, де на той час діяла єдина українська гімназія. Наступного року він уже вчителював у гімназії «Рідної Школи» в Яворові, що була розміщена ближче до Львова, і до 1918 йому вдалося закінчити п'ять семестрів у Львівському університеті.

Після переїзду до Станиславова, знаходить місце викладача в українській гімназії. Він одразу організував і очолив «Молоду Громаду», яка мала на меті створити українську бібліотеку, а також залучати до громадської діяльності гімназистів. Його турбота про рідну школу була визначальною в житті, і 1921 року він повернувся в Галичину й організував гімназійні курси «Рідної Школи» у Долині, однак польська влада закрила їх.

Своє університетське навчання Кременецький завершив у Празі в 1923. Цього ж року Юліан Каменецький став учителем історії у славетній гімназії «Рідної Школи» в Рогатині, де він пропрацював 18 років і став улюбленим викладачем гімназистів. Тут найповніше розкрився талант молодого вчителя. Саме в Рогатині він організував протиалкогольне і протинікотинове товариство «Відродження». «Відродженці» з гімназії роз'їжджали містами і селами Галичини й активно пропагували тверезість і боротьбу з курінням. Завдяки ентузіазмові діяча в Рогатині організували також Товариство охорони

Грудень 2022. Постаті

воєнних могилах, силами якого було зведено пам'ятник героям українських визвольних змагань на місцевому цвинтарі.

Питання виховання патріотичної української молоді було основним у житті професора Юліана Каменецького. Ще студентом Львівського університету він став «пластуном» і залишився ним до кінця життя. «Пластові» ідеї пропагував і прищеплював їх молоді, коли вчителював у Рогатині. Опинившись 1944 року в еміграції в Австрії, він у Зальцбурзі продовжував займатись «пластунським» рухом і організував там «пластову» станицю, а потім став керівником «пластових» справ у всій Австрії. Переїхавши до США, продовжував розбудовувати «пластунський» рух.

Довгі роки Юліан Каменецький змагався з хворобою серця, яка врешті здолала його 8 жовтня 1973.

130 років від дня народження
Олени Степанів (1892–1963),
української педагогині, військової і громадської діячки

Народилася Олена Степанів 7 грудня 1892 в селі Вишнівчик на Львівщині у родині священника. Навчалася у Львові в жіночій учительській семінарії Українського педагогічного товариства. 1912 вступила до Львівського університету на філософський факультет, студювала історію та географію. В юнацькі роки брала активну участь у діяльності організацій «Пласт» та «Сокіл». У цих організаціях Олена Степанів та інші дівчата отримали перший досвід військової підготовки, який згодом знадобився на фронті.

Досягнула чималих успіхів у науці, зокрема, захистила докторську дисертацію у Віденському університеті, викладала історію і філософію у Львівській гімназії сестер-василіянок та Львівському таємному українському університеті. З 1945 до арешту 1949 працювала на посаді доцента Львівського університету. Була членом Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка (ініціювала створення його географічної комісії) та Академії наук УРСР, написала низку праць з географії. Певний час працювала також науковим співробітником Природничого музею у Львові.

Олена Степанів активно виступала за мілітарну підготовку української молоді, зокрема й жіноцтва на випадок війни з тодішньою Російською імперією. Коли Перша світова війна стала очікуваною, Олена разом з колежанками спробували мобілізувати українських жінок діяти активніше. У 1912 і 1913 Жіночий комітет підготував дві відозви до українських жінок. Перша закликала долучитися до діяльності в секціях комітету (санітарна, агітаційна, скарбова та ін.), друга – складати пожертви на «потреби України».

У січні 1914 Олена Степанів стала коменданткою жіночої чоти при

«Січових стрільців II». Учасниця Карпатської воєнної кампанії. Брала участь у битві під Комарниками. Першу свою військову нагороду Степанів отримала вже в листопаді 1914 – «Срібний хрест хоробрості архикнязя Карла». Відзначилася відвагою у боях за гору Маківку (квітень-травень 1915), згодом стала хорунжою. 29 травня 1915 під час бою на Болехівщині потрапила до російського полону і була відправлена в табір військовополонених до Ташкенту. У квітні 1917 повернулася до Галичини.

Належала до організаторів Листопадового повстання 1918, брала активну участь в польсько-українській війні (1918–1919) (четарка Української Галицької Армії). Працювала на посаді референтки преси в Державному секретаріаті закордонних справ ЗУНР та пресової референтки Міністерства закордонних справ УНР у Кам'янці-Подільському.

Померла 11 липня 1963 у Львові, переживши дві світові війни та сталінські табори.

З 2015 у Львові вручають відзнаки імені Олени Степанів. Ними нагороджують жінок за значний внесок у розвиток освіти, науки, культури та громадської сфери.

125 років від дня народження
Бориса Тена (Микола Хомичевський, 1897–1983), українського
поета і перекладача, педагога

Микола Васильович Хомичевський народився 9 грудня 1897 в старовинному селі Дермані на Волині. З початком Першої світової війни родина Хомичевських переїхала до Житомира. У 1922 Микола Хомичевський закінчує гуманітарний факультет Волинського Інституту народної освіти, працює вчителем рідної мови у 15-й трудовій школі м. Житомира. У 1920-ті розпочав свою літературну діяльність і тоді ж обрав для себе літературний псевдонім, що відтворював грецьку назву Дніпра – Бористен.

З 1924 Борис Тен живе у Києві, працює у видавництві «Сяйво», «Книгоспілка», Державному видавництві України. У Києві він знайомиться з Миколою Зеровим, Максимом Рильським, Олександром Білецьким, що відіграло значну роль у формуванні його творчого світогляду.

Перебуваючи в Житомирі та Києві, Микола Хомичевський мав зв'язки з Українською Автокефальною Православною Церквою. Більш того, у Житомирі він був протоієреєм, а у Києві – протодіяконом Петропавлівської церкви. Через цю діяльність Борис Тен був засуджений до заслання у табори Далекого Сходу (1930–1936).

Повернувшись, Борис Тен працює у Київському пересувному театрі, у Калінінському обласному будинку творчості. Повертається до перекладів, найголовнішим з яких

Закінчення на с. 12

Грудень 2022. Постаті

Закінчення. Початок на с. 11

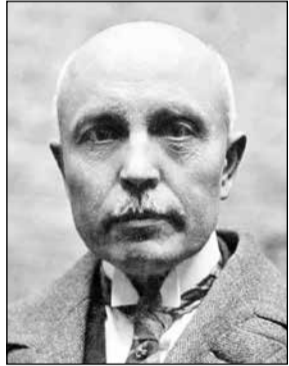
став «Прометей закутий» (1938). У 1946 Борис Тен повертається до Житомира, із яким відтоді пов'язане все його подальше життя.

Багато років Борис Тен вчителював у середніх школах Житомира, викладав латинську мову та вів курс музичного виховання у Житомирському педагогічному інституті, музичному училищі, училищі культури. Талановитий педагог, він не уявляв свого життя без учительської роботи, але поруч завжди була література.

Головна заслуга Бориса Тена перед українською культурою – переклад Гомерових поем. «Одісея» у його перекладі видавалася двічі: у 1963 та 1968. «Іліада» – у 1978. У 1982 вийшов збірник перекладів античних творів «Давньогрецька трагедія». Сам Борис Тен вважав свої переклади «Одісеї» та «Іліади» основною справою свого життя. Інші його переклади: з німецької – «Розбійники» і «Вільгельм Тель» Міллера; з англійської – «Річард III» Шекспіра; з французької – поезії Шеньє та пісні французької революції; з польської перекладав Ю. Словацького та А. Міцкевича. За переклади «Одісеї» та «Іліади» він був удостоєний премії М. Рильського (1979). Єдиний збірник власних сонетів «Зоряні сади» вийшов із друку в 1970.

Борис Тен помер 12 березня 1983. На будинку в Житомирі, де він проживав, встановлено барельєф і тепер вулиця носить його ім'я. В Житомирському літературному музеї оформлено кімнату-музей Бориса Тена.

150 років від дня народження Володимира Левицького (1872-1956), українського математика, педагога

Народився Володимир Левицький 31 грудня 1872 в м. Тернополі. Навчався в гімназіях у Золочеві (тепер Львівської обл.) (1882-1886), Тернополі (1886-1889) та Львові (1889-1890). 1890-1894 вивчав математику, фізику й хімію на філософському факультеті Львівського університету. Тут під керівництвом Ю. Пузини написав першу наукову працю «Про симетричні вираження вартостей функції mod.m», опубліковану 1894 в «Записках Наукового товариства імені Т. Шевченка». Був одним із засновників українського спортивного товариства «Сокіл» і його першим писарем.

Від вересня 1894 – помічник учителя математики в Академічній гімназії у Львові, в травні 1895 отримав повну вчительську кваліфікацію.

110 років від дня народження Андрія Сова (1912-1994), українського актора, гумориста, педагога

Андрій Корнійович Сова народився 30 грудня 1912 в Одесі, в сім'ї робітників. З дитинства відрізнявся веселою вдачею і вмінням знаходити спільну мову з людьми – якості, властиві справжньому одеситу. Дитинство провів на Балківській вулиці в будинку діда Онуфрія. Навчався в одеській школі імені Івана Франка. Після школи закінчив Одеське морехідне училище, потім потрапив на торговий флот. Працював мотористом І класу на торговому судні «Цюрупа». Багато бував у Греції, Іспанії, Франції. У рейсах почав виявлятися талант майбутнього артиста: в закутку біля трюму збиралася вільна від чергування команда, і часто чулося: «Совушко, підкинь трошки гумору. Зобрази парочку речей із власного життя».

У 26 років Сова закінчив акторське відділення Одеського театрального училища і багато знімався в кіно. Колоритні образи, які він створював на екрані, полюбалися глядачеві. Після війни та евакуації повернувся до Одеси. Познайомився з Амвросієм Бучмою. Зустріч стала доленосною. У повоєнні роки його популярність зростає, з'являються фільми «Максимка», «Тін у пірса», «Море кличе», «Є такий хлопець», «Звичайна історія», «Стара фортеця» й ін.

У 1951 був прийнятий до Київської обласної філармонії, у 1959 – в «Укрконцерт». Андрій Корнійович зайняв в Україні свою нішу, створивши театр одного актора. У 1960 отримав звання заслуженого артиста УРСР, 1965 – народного артиста.

Як мудрий учитель, виховав цілу плеяду учнів: Анатолій Литвинов, Олександр Івченко, Анатолій Демчук, які стали визнаними метрами української естрадної гумористики. Упродовж багатьох років тричі на тиждень до майстра по науку приходили студенти Київського училища естрадно-циркового мистецтва. Офіційно викладати в Театральному інституті імені Карпенка-Карого начальство не дозволило, бо не мав... вищої освіти.

Помер Андрій Сова 11 грудня 1994, похований у Києві на Байковому цвинтарі. В жовтні 2017 на фасаді будинку по вулиці Євгена Чикаленка, 23 (колишня Пушкінська) в Києві, де жив Андрій Сова, відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки.

Інститут вищої освіти НАПН України оголошує конкурс на посади:

- > **завідувач** (1,0) відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці (доктор наук або доктор філософії (кандидат наук);
- > **головний науковий співробітник** (2,5) відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці (доктор наук);
- > **старший науковий співробітник** (1,0) відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці (доктор наук або доктор філософії/кандидат наук);
- > **головний науковий співробітник** (1,0) відділу забезпечення якості вищої освіти (доктор наук);
- > **старший науковий співробітник** (2,0) відділу забезпечення якості вищої освіти (доктор наук або доктор філософії/кандидат наук);
- > **молодший науковий співробітник** (0,5) відділу забезпечення якості вищої освіти (доктор філософії/кандидат наук) або особа, що має вищу освіту другого (магістерського) рівня);
- > **головний науковий співробітник** (0,5) дослідницької діяльності університетів (доктор наук);
- > **старший науковий співробітник** (0,5) відділу взаємодії університетів та суспільства (доктор наук або доктор філософії/кандидат наук);

Строк подання заяв – 30 календарних днів з дня оприлюднення оголошення.

Особи, які бажають взяти участь у конкурсі, подають такі документи:

- 1) письмову заяву на ім'я керівника про участь у конкурсі, написану власноруч;
- 2) копію документа, що посвідчує особу;
- 3) заповнену особову картку (встановленого зразка);
- 4) автобіографію;
- 5) копію трудової книжки (за наявності);
- 6) копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військовогослужбовця (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
- 7) перелік наукових праць кандидата, опублікованих впродовж останніх п'яти років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях (далі – наукові праці), зокрема опублікованих: у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, який затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері науки, наукової, науково-технічної діяльності та інноваційної діяльності; у наукових виданнях інших держав; у іноземних (міжнародних) виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах. Перелік наукових праць з посиланнями на інформаційні ресурси та веб-сайти, на яких їх розміщено, або електронні копії наукових праць кандидати надсилають на зазначену в оголошенні адресу електронної пошти;
- 8) письмову згоду на обробку персональних даних.

Документи подавати за адресою: 01104, м. Київ, вул. Бастіонна, 9, (к. 901),

e-mail: t.stefanska@ihed.org.ua

Телефон для довідок: (044)285-71-24, (093)093-22-00

Контактна особа – Стефанська Тетяна Володимирівна.

Інститут професійної освіти НАПН України оголошує конкурс на заміщення вакантних наукових посад у лабораторіях:

зарубіжних систем професійної освіти і навчання

• старший науковий співробітник – 1,5 ставки;

науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах

• завідувач лабораторії – 1 ставка;

• головний науковий співробітник – 1 ставка;

• старший науковий співробітник – 2 ставки;

• науковий співробітник – 1 ставка;

• молодший науковий співробітник – 0,75 ставки;

технологій професійного навчання

• старший науковий співробітник – 1 ставка.

електронних навчальних ресурсів

• старший науковий співробітник – 0,5 ставки;

• науковий співробітник 0,5 ставки;

професійної кар'єри

• завідувач лабораторії – 1 ставка;

• старший науковий співробітник – 1 ставка;

• науковий співробітник – 1 ставка.

У науково-організаційному відділі

• старший науковий співробітник – 1 ставка.

Особи, які бажають взяти участь у конкурсі на заміщення посад, подають такі документи:

- заяву на ім'я директора Інституту;

- особовий листок з обліку кадрів із фотокарткою, засвідчений відділом кадрів за місцем основної роботи;

- автобіографію;

- характеристику з останнього місця роботи;

- копії документів про вищу освіту, наукові ступені й учені звання;

- копію паспорта, засвідчену претендентом;

- копію трудової книжки;

- письмову згоду на збір та обробку персональних даних;

- список наукових праць і винаходів, що завірені в установленому порядку.

Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) засвідчуються за місцем місцем роботи або нотаріально.

Термін подання документів для участі в конкурсі становить один місяць з дня опублікування оголошення про конкурс.

Документи приймаються за адресою:

03045, м. Київ, провулок Віто-Литовський, буд. 98-А,

Інститут професійної освіти НАПН України.

За додатковою інформацією щодо вищезазначених посад

звертатися до відділу кадрів інституту.

Телефони для довідок: (044)259-45-53, 252-71-75.